

IN MEMORIAM

ALEKSANDRA MURAJ

(1937. – 2023.)

Aleksandra Muraj, Saša, kako smo je zvali u Institutu za etnologiju i folkloristiku, bila je svestrana osoba. Vrsna etnologinja i istraživačica tradicijske kulture još u onim herojskim danima kad se teren obilazio pješice, a na leđima nosili prikupljeni artefakti. Bavila se mnogobrojnim temama, između ostalih, graditeljstvom, odijevanjem, običajima, gradskim slavljinama. Izvan struke, Aleksandra Muraj je imala nekoliko života. Bila je pasionirana planinarka koja je voljela more, osobito u kasno ljeto i ranu jesen. Zimi je odlazila u Opatiju na radni (studijski) odmor. Bila je i putnica koja je godinama uživala u privilegiju da joj *vodička* na tematskim putovanjima Europom bude također jedna poznata profesorica (Jadranka Damjanov, profesorica povijesti umjetnosti). Voljela je klasičnu glazbu i redovito je posjećivala kulturna događanja i u Zagrebu i u Varaždinu. Istodobno je rado čitala, klasična i recentna književna djela. U privatnom je životu bila odana prijateljica (njegovala je prijateljstva iz gimnazijskih i studentskih dana), privržena obitelji. Nama mlađim kolegama u Institutu bila je brižna i poticajna neformalna mentorica.

Profesoricu Aleksandru Muraj upoznala sam u posljednjoj godini njezina zaposlenja na Odsjeku za etnologiju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, u akademskoj godini 1979./1980. Vrlo se dobro sjećam izvrsno pripremljenih i zanimljivih predavanja elegantne profesorice o tradicijskom graditeljstvu, kojima se izdvajala od tadašnjih profesora i predavača. Sjećam se još jednog detalja: u studentski indeks nije se smjela potpisivati, jer tada je još vrijedilo pravilo, pretpostavljam ne samo na Odsjeku za etnologiju, da se umjesto asistentata potpisuje profesor.

Na žalost budućih studenata etnologije, Aleksandra Muraj tijekom te akademske godine odlazi s Fakulteta u današnji Institut za etnologiju i folkloristiku. U Institut, međutim, dolazi u pravo vrijeme, kad se tamo vode kritičke i inovativne rasprave koje će zauvijek promijeniti lice hrvatske etnološke znanosti i utrti put modernoj etnologiji i kulturnoj antropologiji, kakvu danas poznajemo. Aleksandra Muraj je ravnopravna sudionica tih rasprava, njezin doprinos i terensko iskustvo utkani su u njih. Vidljivi su i u njezinim empirijskim studijama – u doktorskoj disertaciji obranjenoj na Filozofskom fakultetu u Ljubljani 1988. godine, kasnije objavljenoj kao knjiga *Živim znači stanujem: etnološka studija kulture stanovanja u Žumberačkim Sošicama* (1989). Aleksandra Muraj mi je tada povjerala zadatak da knjigu

predstavim i napišem prikaz. Taj zadatak, kojemu kao početnica nisam bila dorasla, danas tumačim kao njezino ogromno povjerenje prema mlađoj kolegici i poticaj za daljnje učenje.

Prijelomnih 1990-ih godina, kad su se sumirali etnološki učinci u doba socijalizma i uočavali brojni nedostaci, Aleksandra Muraj je bila nezaobilazna suautorica i suurednica dviju reprezentativnih etnoloških monografija u kojima su hrvatski etnolozi prvi put ponudili sinoptičke prikaze hrvatske tradicijske kulture. Riječ je o monografiji skupine autora *Etnografija: svagdan i blagdan hrvatskoga puka*, knjizi koja je nagrađena Državnom nagradom za znanost za 1998. godine, te monografiji *Hrvatska tradicijska kultura: na razmeđu svjetova i epoha* (2002). Iako bi se moglo pretpostaviti da ta djela označavaju vrhunac njezina etnološkog rada, smatram da je njezina posljednja autorska knjiga *Zagrebačka blagdanska ozračja: slavlja, priredbe, zabave na početku 20. stoljeća* (2013) istinski *chef d'oeuvre* njezina opusa.

Riječ je o urbanoj etnografiji, o opisu zagrebačkih javnih običaja i svetkovina u prvim desetljećima 20. stoljeća, koju je Aleksandra Muraj priređivala barem desetak godina, nekoliko posljednjih godina rada u Institutu i nakon umirovljenja 2008. godine. Sjećam se njezina mukotrpnoga i strpljivoga rada u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici gdje je u zagrebačkim tiskovinama, dnevnim novinama i tjednicima onoga doba tragala za zapisima i komentarima o javnim događanjima u gradu. Na podlozi političkih, društveno-povijesnih i gospodarskih prilika, pa i liturgijskih okvira nastanka nekih crkvenih svetkovina, knjiga nudi jedinstvenu posvetu nekadašnjim Zagrepčanima i Zagrepčankama i njihovim danas uglavnom nepoznatim slavljima. Ujedno je i ogromna ostavština ove zagrebačke dame *par excellence*, koja je svojom etnološkom i knjiškom erudicijom, odmjerenošću i samozatajnošću, izdanak građanskoga habitusa koji je uvelike nestao iz našega grada. Osim toga i ne manje važno, Saši je, da parafraziram jednoga umjetnika kojega citira u knjizi, "iz srca izvirala ljubav i toplina" (Jozo Kljaković). Ponajviše ću je takovu pamtit.

Jasna Čapo